

<http://dx.doi.org/10.18524/2307-4558.2019.32.187798>

УДК 811.161.1'373.42'38-11

МИХАЙЛЕНКО-ЗОТО Олена Олександрівна,

аспірант кафедри російської мови Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна; викладач кафедри слов'яно-балканських мов Тиранського університету; вул. Ельбасан, м. Тирана, Албанія; тел.: +35542452610; e-mail: olena.zoto@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-7733-0217

ПРИНЦИПИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ПАРОНІМІВ У ТЕКСТАХ РІЗНИХ СТИЛІВ

Анотація. *Метою* дослідження, описаного в цій статті, є, по-перше, виокремлення принципів диференціації паронімів у текстах різних стилів; по-друге, — спроба узгодити різні позиції фахівців з відмінностями комунікативних завдань текстів різних стилів із теоретичною або прикладною мотивацією дослідження. *Об'єктом* вивчення є пари схожих слів, які утворюють патронімічні пари. *Предмет* дослідження — відмінності в підходах до вивчення і в механізмах функціонування паронімів у текстах різних стилів, а також причини цих відмінностей. *Матеріал* дослідження вибрано з кількох словників паронімів української та російської мов. У процесі вивчення проблеми було використано *методи* семантичного і фоносемантичного, графічного, морфологічного, стилістичного та зіставного аналізу, а також описовий метод. *Результатом* вивчення вказаної проблеми є виокремлення двох груп стилістично оформлених текстів із домінуванням широкого або вузького підходів до визначення словесних пар, що є паронімами. На цій підставі зроблено *висновки*. Широке розуміння паронімії є оптимальним у художньому та розмовному стилях, у просторіччі, в художній публіцистиці. Його доцільно застосовувати у навчанні мовлення неофіційної та художньої комунікації. Вузьке розуміння паронімії є оптимальним у науковому й офіційно-діловому стилях, у науково-публіцистичному підстилі. Тут доцільно говорити про функціонування паронімів у наукових текстах лише як членів паронімічних опозицій. Принципи розрізнення паронімів у текстах різних стилів зумовлені прагматичним використанням різних підходів до визначення паронімічної опозиції, проте основними принципами, які покликані уникати неправильного вживання слів, є семантична точність, узуальна доцільність і стилістична правомірність. У паронімічному вживанні слова в художньому, публіцистичному або просторічному тексті діють принципи, покликані змішувати пароніми: семантична неточність, наявність сатирико-гумористичного ефекту, експресивне забарвлення мовлення.

Ключові слова: паронімія, широке та вузьке розуміння паронімів, функційні стилі та підстилі, принципи диференціації, паронімія.

Постановка проблеми. Фоносемантичні дослідження сприяють широкому розумінню такого лексичного явища як паронімія. Широкий підхід до сприйняття слів як паронімів дає змогу розмежувати випадки помилкової та навмисної підміни контекстуально правильного слова схожим словом, установити функційне та стилістичне навантаження паронімів, а також розробляти навчальні матеріали щодо попередження паронімічної інтерференції. Широке розуміння паронімії є оптимальним у художньому та розмовному стилях, у просторіччі, а також у художній публіцистиці. Його доцільно застосовувати у навчанні мови, використовуюваної в ситуаціях неофіційної та художньої комунікації. Про вузьке розуміння паронімії, здебільшого, йдеться в текстах наукового й офіційно-ділового стилів, а також у науково-публіцистичному підстилі. Доцільно говорити про функціонування паронімів у наукових текстах лише як членів паронімічних опозицій.

Використання мови в різних сферах комунікації завжди сприяє її розвитку, актуалізуючи одні й відводячи на периферію інші одиниці, процеси, тенденції. Фонетичні, семантичні, словотвірні, граматичні, стилістичні та інші зміни в мовній системі, міждіалектна та міжмовна взаємодія, активні процеси міждисциплінарної інтеграції в науковому житті й соціальній практиці призводять до виникнення нових асоціативних рядів, а з ними — до випадкових або навмисних помилок усного та письмового вживання певних одиниць. Новий узус може призводити до змін у систематизації лексичного складу мови. У російській мові такі зміни виявляються у виникненні в однозначного слова кількох значень, а у багатозначного слова — ще одного або старіння одного з них; у виникненні повних і неповних омонімів (омофонів, омографів, омоформ), нових синонімічних рядів і паронімічних пар, а також у трансформації старих.

Програми вивчення української та російської мов у середніх навчальних закладах, здебільшого, передбачають розгляд тем, пов'язаних із однозначністю та багатозначністю лексичних одиниць, типами переносу значень, омонімією та синонімією слів. Звичним є усвідомлене знайомство з паронімією як явищем, що порушує норму, отже, пароніми вивчають на заняттях із розвитку або культури мовлення. В одному списку опиняються власне пароніми (однокореневі слова) типу (укр.) *сердечний* — *сердешний*; *ефектний* — *ефективний*; *вникати* — *уникати*; *виріботок* — *відробіток*; (рос.) *предоставить* — *представит*; *приписать* — *прописать*; *скоба* — *скобка*; *соотносительность* — *соотношение*; *логический* — *логичный* і под.; пароніми в широкому розумінні слова: неоднокореневі ((укр.) *талан* — *талант*; *розбещений* — *розпещений*; (рос.) *бесконтактный* — *бесконтатный*; *набрать* — *наврат*; *печать* — *печаль*; *сталь* — *стал*), синонімічні ((укр.) *барабанити* — *тарабанити*; *лунути* — *ринутути*; (рос.) *барабанить* — *тарабанить*), антонімічні

(укр.) *густо* — *пусто*; *регрес* — *прогрес*; (рос.) *густо* — *пусто*; *регресс* — *прогресс*), фонетично схожі слова та словоформи типу (укр.) *Мальдівські [острови]* — *Мальвінські [острови]*; *газ* — *гас*; *сильніший* — *сильніше*; (рос.) *Мальдивские [острова]* — *Мальвинские [острова]*; *вёдро* — *вёдра*; *ящур* — *ящур* і под.; правильні та помилкові форми слів типу (укр.) *лимановий* — **лиманський*; *вівця* — **овця*; *життя* — **життьо*; *хочу* — **хотю*; (рос.) *поймать* — **споймать*; *ложить* — **ложить*; *лиманный* — **лиманский*; *дитя* — **дитё*; *коридор* — **колидор*; *хотим* — **хочем*; *уравнение* — **уровнение*; *гипотенуза* — **гиппотенуза* и др.; сучасні та застарілі або наявні як наслідок інтерференції типу (укр.) *паспорт* — **паипорт*; *філософ* — **філософ*; *проект* — **проект*; (рос.) *греческий* — *грецкий*; *волошский* — **волосский*; *вялый* — **вьялый*; *кастрюля* — **каструля* і под.

Наведені приклади свідчать про те, що паронімія та суміжні з нею явища нерідко трапляються у стилістично різних текстах. У кожному стилі є власні особливості виникнення та функціонування паронімів.

Зв'язок із попередніми дослідженнями. Підґрунтям нашого вивчення паронімії як дослідницької проблеми є попередні теоретичні та прикладні дослідження фахівців. Ми враховуємо різні точки зору вчених на пароніми й одиниці, що інтерпретуються як пароніми / паронімічні пари, оскільки цей аспект проблеми прямо пов'язано з оптимальним вибором підходу до того чи іншого розуміння цього явища й диктує дослідницьку позицію щодо лінгвістичної природи паронімії [напр.: 2; 4; 6; 13; 14; 15; 18]. У процесі дослідження ми користувалися словниками О. В. Вишнякової, М. П. Колесникова, Д. Г. Гринчишина й О. А. Сербенської, деякими іншими джерелами [7; 10; 11; 16]. Використовувалися також словники труднощів, неправильностей і інші. Висвітлюючи питання про вивчення паронімії в прикладному аспекті, ми описали деякі дослідження в галузі стилістичного використання паронімів і методики вивчення паронімів у лінгвістичних дисциплінах. Дослідження цих аспектів проблеми спирається на розробки О. М. Беляєвої, М. М. Вереїтиної, О. Й. Голованової, О. М. Демидової, Є. М. Степанова й інших дослідників [напр.: 3; 5; 8; 12; 19].

Формулювання завдань. Метою дослідження є, по-перше, виокремлення принципів диференціації паронімів у текстах різних стилів; по-друге, — спроба узгодити різні позиції фахівців з відмінностями комунікативних завдань текстів різних стилів із теоретичною або прикладною мотивацією дослідження. Отже, предмет дослідження — відмінності в підходах і механізмах вивчення паронімії та причини цих відмінностей.

Виклад основного матеріалу. Однією з головних проблем паронімії є, на думку Т. В. Веракші, визначення сутності терміна «паронім» [4, с. 5]. Три основні підходи до трактування цього терміна виділяє М. М. Вереїтинова [5].

Прихильники першого напрямку (О. С. Ахманова, О. М. Гвоздєв, М. П. Колесников і деякі інші) вважають, що пароніми — це всі співзвучні слова. Єдиним критерієм об'єднання слів у паронімічні пари вони визнають можливість оказіонального змішання в мовленні [5, с. 8–9]. Отже, обмеження в об'єднанні слів і їхніх форм у паронімічні пари трактується цими вченими як суб'єктивне сприйняття людини. Якщо для однієї людини *класний* і *класичний* // *классный* и *классический* є паронімами, то для іншої вони не можуть бути паронімами. За такого підходу оказіонально можуть сприйматися як пароніми (укр.) *людина* і *Людмила*, *гіркий* і *гірський*, *зсув* і *сум*, *паркінг* і *Паркінсон*, *свитка* і *свинка*; (рос.) *классик* и *кляксон*, *Ваня* і *ванная*, *ограждать* і *награждать*, *соя* і *СОИ* (*Стратегическая оборонная инициатива*), *крыса* і *крыша*, *стол* і *стул*, *положительный* і *обворожительный* тощо. Наш досвід викладання російської мови як іноземної свідчить про те, що часто методисти використовують прийом, який ми назвали прийомом широкої паронімії [17], підбираючи подібні групи слів: по-перше, для контрастної подачі відмінних одне від одного (зазвичай слова з різними, але схожими за звучанням коренями однієї або різних частин мови типу: *дом* — *том*, *купать* — *копать*, *тоже* — *туже* (від *тугой*), *знание* — *знамя*); по-друге, для закріплення однакових правил формозміни (однокореневі слова однієї частини мови з різними префіксами типу: *дать* — *отдать* — *поддать* — *раздать* — *передать* — *сдать* — *додать* — *предать* — *придать*; *давать* — *отдавать* — *поддавать* — *раздавать* — *передавать* — *сдавать* — *додавать* — *предавать* — *придавать* і подібні однокореневі ряди слів (порівняймо з укр. *голосити* — *наголосити* — *заголосити*; *бачити* — *пробачити* — *передбачити* — *побачити* тощо); слова з різними коренями, але з однаковими сукупностями формантів після кореня: *торжество* — *божество* — *мужество* — *ханжество* і под. (порівняймо з укр. *зілля* — *гілля* — *зусилля* і под.)). Практика свідчить про потребу в навчальних посібниках, де пропонувалося б використання прийому широкої паронімії для засвоєння та закріплення граматичних, лексичних і фонетичних закономірностей мови, що вивчається.

На думку К. А. Айсултанової та Г. С. Шаріпової, до паронімічних можна віднести весь комплекс явищ, пов'язаних зі звуковим зближенням слів, що зумовлює їх помилкову взаємозаміну або каламбур за участю паронімічної пари. Близькість форм породжує семантичну контамінацію співзвучних слів, унаслідок чого можна виокремити такі ознаки слів-паронімів: 1) формальна або фонетико-орфографічна подібність слів; 2) семантична відмінність компонентів паронімічної пари; 3) можливість помилкового вживання в мовленні людини; 4) цілеспрямована взаємозаміна в мовленні як наслідок паронімізації [1, с. 150]. Думка цих казахстанських дослідниць видається нам цінною,

оскільки вони є носіями неспорідненої двомовності і, викладаючи російську мову носіям казахської, мають можливість спостерігати, як і які російські слова зазвичай «змішують» у своєму мовленні казахи через близькість звучання.

Зазначене вище дає підстави вважати, що найбільш широке розуміння паронімії створює умови для дослідження психологічних засад сприйняття слів як схожих або різних за звучанням, фоносемантичних досліджень, для розмежування випадків помилкової та навмисної підміни контекстуально правильного слова його паронімом, для визначення функційного та стилістичного навантаження паронімів, а також для розробки навчальних матеріалів щодо попередження змішування подібних слів у процесі навчання мови як нерідної або іноземної.

Носієм певного змісту звук стає тільки в структурі цілого. Взаємодіючи з іншими елементами тексту, звук (звукова організація в цілому) стає функційно значущим, бере участь у здійсненні естетичного задуму тексту. Цілеспрямованим засобом вираження смислу в цьому визнають фонему [22, с. 141–142]. Якщо слова мають різні корені, на рішення про те, чи є вони паронімами, впливає паронімічна атракція будь-якого різновиду: аугментативна, епентетична, вокальна, метатетична [9, с. 281–284]. Це зумовлює їх контекстуальне зближення. Паронімічні відносини між компонентами метафори і порівняння значно посилюють такі відносини [22, с. 143–144]. Найуспішніше вступають у паронімічні відносини іменники, дієслова, прикметники, прислівники.

Стилістичний прийом навмисного зближення у мовленні слів, що мають звукове уподібнення, називається парономазією [19, с. 290]. Спостереженню над цим явищем лінгвісти традиційно приділяють багато уваги, оскільки практика використання цього стилістичного прийому є досить популярною серед журналістів, публіцистів, сатириків, у розмовному та художньому мовленні, у сленгу, жаргоні, арго [напр.: 19; 20; 21]. Часто процес навмисної заміни повнозначних слів їх паронімами відбувається у професійних арго і жаргонах із різних соціально зумовлених причин за допомогою лексико-семантичної деривації [19]. На думку О. М. Демидової, широке розуміння паронімів є правомірним, перш за все, по відношенню до загальноповсякденної мови і, найчастіше, буває доречним у культурі мови [12, с. 5].

Отже, широке розуміння паронімії є оптимальним в художньому та розмовному стилях, у художній публіцистиці, просторіччі. Крім того, такий підхід до паронімів доцільно застосовувати в ситуаціях неофіційної та художньої комунікації, а також у навчанні мови.

Представники другого напрямку в трактуванні феномена паронімії (Ю. А. Бельчиков, М. С. Панюшева, Л. П. Крисін, Д. Е. Розенталь, М. О. Теленкова та деякі інші) головною об'єднавчою ознакою паронімічних лексичних груп вважають кореневу спорідненість слів. На їхню думку, паронімічні відносини здатні утворюватися лише однокореновими словами. Такий підхід у вивченні паронімії вимагає, передусім, виявлення та вивчення словотворчих моделей слів, які сприймаються як пароніми, а також мовних і соціальних процесів, що спричинюють виникнення паронімів і зумовлюють продуктивні та непродуктивні способи їх функціонування [напр.: 3; 7; 18; 21]. Такий підхід значно полегшує лексикографічну кодифікацію паронімів у процесі створення словників і навчальних матеріалів для розв'язання стилістичної грамотності та культури мовлення учнів у розпізнаванні й адекватному використанні паронімів. Отже, його можна застосовувати в навчальному підстилі наукового стилю мовлення, зокрема для тлумачення понять.

Словотворчі моделі паронімічних пар досліджено в україністиці та русистиці слабо. Частіше за інші можна зустріти роботи, присвячені моделям субстантивних і ад'єктивних паронімів [напр.: 13; 18]. Зазвичай моделі встановлюються шляхом протиставлення однокоренових слів зі схожим звучанням і виокремлення розрізняючих формантів. Наприклад:

– іменники з фіналями *-ЦІЯ* — *-ТОР* // *-ЦІЯ* — *-ТОР*: (укр.) *дезинфекція* — *дезинфектор*; *дирекція* — *директор*; *ліквідація* — *ліквідатор*; *навігація* — *навігатор*; (рос.) *классификация* — *классификатор*; *реакция* — *реактор*; *сепарация* — *сепаратор* і под.;

– відмінювані форми якісних прикметників і якісні прислівники із суфіксом *-О* в українській мові: *багатий* — *багато*; *дорогий* — *дорого*; *частий* — *часто*; суфіксами *-О* / *-Е* в російській: *искренний* — *искренне*; *простой* — *просто*; *занимательный* — *занимательно* і под.;

– однокоренові слова однієї частини мови з різними префіксами або із префіксом та без нього (враховується як сучасний, так і історичний підхід до визначення префіксу): (укр.) *зрозумілий* — *зарозумілий*; *проїзд* — *переїзд*; *будова* — *забудова*; *кинути* — *скинути* — *вкинути*; (рос.) *внимательный* — *занимательный*; *осложнённый* — *усложнённый*; *принимать* — *поднимать*; *перекинуть* — *прикинуть*; *ушедший* — *ушедший*; *занятие* — *снятие* і под.

Перелік паронімічних словотворчих моделей досить великий. Його вивчення є важливим для вирішення деяких методичних проблем у процесі викладання мови. Так, О. Й. Голованова розробила методичні прийоми розмежування російських паронімів з однаковою морфологічною структурою в текстах наукового стилю, напр.: *вариативность* — *вариантность* — *варьирование*; *гидронимный* — *гидронимический*; *антропонимия* — *антропонимика*; *дефинированность* — *дефинитивность*; *парцелляция* — *парцеллирование*; *контекстный* — *контекстуальный* і под. [8]. Найчастіше паронімічними парами стають наукові терміни іншомовного походження, спеціальні слова, використання яких у загальноповсякденній мові є досить обмеженим. Цього часу намітилася

тенденція вивчення особливостей функціонування паронімів певних терміносистем. Так, українська дослідниця О. М. Беляєва пропонує систему засвоєння студентами-медиками паронімічних термінів латинського походження. Основу її методики становить прийом двомовного порівняльного вивчення такої термінології [3]. Напр.: *зубний* = *dentalis* // *зубчастий* = *dentatus*; *catherisatio* — *катетеризація* // *catherisatio* — *катетеризація*; *dystopia* — *дистонія* // *dystrophia* — *дистрофія*; *ureteritis* — *уретерит* // *urethritis* — *уретрит* і под.

Прибічники третього підходу до розуміння паронімії, що підтримують точку зору О. В. Вишнякової, ще більше звужують коло паронімів, вважаючи ними близькі, але не тотожні за звучанням слова одного кореня з наголосом на одному й тому ж складі, що є словами однієї частини мови, які позначають різні поняття [6; 7]. Отже, вводяться семантичні, акцентні, етимологічні і морфологічні обмеження у визначенні зіставлених слів як паронімів. На думку М. М. Вереїгиної, такий вузький підхід є найбільш оптимальним з точки зору методики викладання мови як іноземної (нерідної) [5, с. 8–10], з чим ми категорично не згодні, оскільки в цьому випадку неактуальною стає робота із зіставлення паронімів із різними коренями типу *душити* — *тушити* // *душить* — *тушить*; *перекритий* — *перегрітий* // *божественний* — *торжественний*; паронімів, що є словами різних частин мови (типу *стій* — *свій*; *топити* — *допит* // *свой* — *слой*; *жаль* — *жал* — *жало*), а також паронімів із різним словесним наголосом (типу *простота* — *простота*; *консул* — *консул*).

Вузьке розуміння паронімії є оптимальним у науковому й офіційно-діловому стилях, а також у науково-публіцистичному підстилі. Його покладено в основу порівняльних досліджень паронімії із суміжними лексичними явищами [14]. О. М. Демидова стверджує, що стосовно мови наукової прози доцільно використовувати вузьке розуміння паронімів, розглядаючи їх у контексті мовленнєво-розумової діяльності людини. Дослідниця вважає, що пароніми в науковому тексті утворюють привативні опозиції з маркованим членом, який характеризує наявність будь-якої диференційної ознаки, і немаркованих, без такої ознаки. Нерозрізнення членів таких опозицій сигналізує про системні явища в когнітивній діяльності комунікатора, а саме про несформованість у його свідомості механізму фокусування на певних ознаках, характеристиках і властивостях об'єкта думки [12, с. 4]. Наприклад, студенти-філологи нерідко плутають поняття *аудіальний* (що має відношення до слуху або сприйняття звукових коливань органами слуху) і *аудитивний* (характеристика дії, пов'язаної з упізнаванням або розрізненням на слух у потоці мовлення окремих звуків і звукових комплексів, а також типів інтонаційних конструкцій); у наукових дидактичних текстах нам доводилося спостерігати неправильне використання паронімів *сфокусованість* (старанність) і *фокусування* (зосередження) й ін. Отже, доцільно говорити про функціонування паронімів у наукових текстах лише як членів паронімічних опозицій.

Аналогічну закономірність спостерігаємо в текстах офіційно-ділового стилю. Порівняйте: *стадок* // *наследство* (поняття майнового права) і *спадщина* // *наследие* (поняття соціальної історії); *логістичний* // *логистический* (що має відношення до логістики, зберігання виробів) — *логічний* // *логический* (що має відношення до логіки) і под.; *прибутковість* // *доходність* (економічний показник ефективності інвестицій) — *прибуток* // *доход* (уся сума, отримана підприємцем, підприємством, працівником за будь-який період часу).

Якими ж є основні причини помилкового використання замість потрібного слова його паронімів? Вважаємо, що причин декілька. У текстах наукового й офіційно-ділового стилю, а також у науковій публіцистиці це недостатні знання людини про тонкощі семантичних структур схожих слів через несформованість у його свідомості механізму фокусування на певних ознаках, характеристиках і властивостях об'єкта думки. Ця ж ситуація може ставати причиною помилок і неточностей у використанні паронімів у текстах інших стилів і підстилів. Однак у текстах художнього та розмовного стилів, у художній і газетній публіцистиці, а також у просторіччі помилкове вживання нерідко є умисним, виступаючи в мовній грі як засіб художньої виразності або вказуючи на недостатні навички володіння культурою мовлення.

Висновки. Таким чином, розгляд нами паронімії з точки зору оптимізації підходів до її вивчення в текстах різних стилів дає змогу виявити три різних підходи до способу визначення слів, які є паронімами, а також деякі принципи розрізнення паронімів у текстах різних стилів. Кожен підхід актуалізує той чи інший набір дослідницьких завдань теоретичного та прикладного характеру. Найбільш широке розуміння паронімії сприяє визначенню психолінгвістичних засад сприйняття слів як схожих або різних за звучанням, фоносемантичних досліджень. Широке розуміння паронімії дає можливість розмежовувати випадки помилкової й умисної підміни контекстуально правильною слова його паронімом, визначати функційне та стилістичне навантаження паронімів, а також розробляти навчальні матеріали щодо попередження інтерференції подібних слів у процесі навчання мов. Широке розуміння паронімії є оптимальним у художньому та розмовному стилях, у просторіччі, а також у художній публіцистиці. Його також доцільно застосовувати у навчанні мовлення неофіційної та художньої комунікації. Вузьке розуміння паронімії є оптимальним у науковому й офіційно-діловому стилях, а також у науково-публіцистичному підстилі. Тут доцільно говорити про функціонування паронімів у наукових текстах лише як членів паронімічних опозицій. Отже, принципи розрізнення паронімів у текстах різних стилів зумовлені прагматичним використанням трьох різних підходів

до визначення паронімічної опозиції, проте основними принципами, які покликані уникати неправильного вживання слів, є семантична точність, узуальна доцільність і стилістична правомірність. У випадках паронімічного вживання слова в художньому, публіцистичному або просторічному тексті діють принципи, покликані змішувати пароніми: семантична неточність, наявність сатирико-гумористичного ефекту, експресивне забарвлення мовлення.

Л і т е р а т у р а

1. Айсултанова К. А., Шарипова Г. С. Основные аспекты исследования явления паронимии в современном английском языке. *Вестник Казахского национального университета имени аль-Фараби. Серия филологическая*. Алматы, 2014. № 3(149). С. 149–154.
2. Антипина О. П. Функционально-семантическая классификация паронимов. *Актуальные вопросы теории и практики филологических исследований : материалы II международной научно-практической конференции*. Пенза-Москва-Решт : Социосфера, 2012. С. 13–17.
3. Беляева О. М. Паронімія у навчання латинської медичної лексики на засадах комплексного підходу. URL : http://elib.umsa.edu.ua/jspui/bitstream/umsa/5139/1/Paronimiia_u_navchanni_latynskoi.pdf (Дата звернення: 15.09.2018).
4. Веракса Т. В. Лингвистическая природа паронимов русского языка : дис. докт. филол. наук : 10.02.01. Санкт-Петербург : Санкт-Петербург. гос. ун-т, 2000. 343 с.
5. Вереитинова М. М. Лингвометодическое описание актуализированной лексики в целях преподавания русского языка как иностранного (на материале паронимов-прилагательных) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Москва : МГУ им. М. В. Ломоносова, 2011. 20 с.
6. Вишнякова О. В. Паронимы современного русского языка. Москва : Русский язык, 1981. 247 с.
7. Вишнякова О. В. Словарь паронимов русского языка. Москва : Русский язык, 1984. 352 с.
8. Голованова Е. И. Паронимия в научном тексте как проблема соотношения языковой формы и содержания. *Гуманитарный вектор*. Чита : Забайкальский гос. ун-т, 2012. № 4(32). С. 28–33.
9. Григорьев В. П. Поэтика слова (на материале русской советской поэзии). Москва : Наука, 1979. 343 с.
10. Григорьев В. П., Кожевникова Н. А., Петрова З. Ю. Материалы к словарю паронимов русского языка. Москва : Ин-т русского языка РАН, 1992. 290 с.
11. Гринчишин Д. Г., Сербенська О. А. Словник паронімів української мови. Київ : Рад. шк., 1986. 218 с.
12. Демидова Е. Н. Паронимия в научном тексте : когнитивный аспект : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Челябинск : ЧГУ, 2014. 18 с.
13. Евграфова А. А. Паронимия в современном русском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Киев, 1975. 20 с.
14. Иванова Д. А. Паронимия в ряду смежных явлений в современном русском языке. *Филология и культура*. Казань : КазФУ, 2013. № 4(34). С. 52–56.
15. Ишкильдина З. К. Лексико-семантическая категория паронимии в разноструктурных языках : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20. Уфа, 2003. 18 с.
16. Колесников Н. П. Словарь паронимов русского языка. Ростов-н/Д. : Феникс, 1995. 544 с.
17. Михайленко-Зото Е. А. Явление паронимии как исследовательская проблема. *Мова*. Одеса : Астропринт, 2018. № 30. С. 55–62.
18. Мотина О. П. Словообразовательные модели субстантивных паронимов в русском и английском языках. *Вестник Тверского государственного университета. Серия : Филология*. Тверь, 2014. № 4. С. 87–92.
19. Степанов Е. Н. Паронимия как механизм лексической деривации в профессиональных аргосе одесситов. *Язык образования и образование языка : мат-лы междунар. конф. 11–13 июня 2000 г.* Великий Новгород : Изд-во НовГУ, 2000. С. 290–292.
20. Степанов Е. Н. Язык города в социальном и цивилизационном процессе. *Мова : науково-теоретичний часопис з мовознавства*. Одеса : Астропринт, 2006. № 11. С. 44–54.
21. Ткаченко Л. П. Опыт построения типологии стилистических функций паронимии и паронимии в публицистике и художественной литературе. *Вопросы стилистики*. Москва : Изд-во МГУ, 1983. С. 87–98.
22. Шарапилова Э. А. Фоносемантика в лирике Марины Цветаевой : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Махачкала : Дагестанский гос. пед. ун-т, 2000. 156 с.

References

1. Aysultanova, K. A., Sharipova, G. S. (2014), «The main aspects of the phenomenon of paronymy study in modern English», *Bulletin of Al-Farabi Kazakh National University. Philological Series* [«Osnovnyye aspekty issledovaniya yavleniya paronimii v sovremennom angliyskom yazyke», *Vestnik Kazakhskogo natsional'nogo universiteta imeni al'-Farabi, Seriya filologicheskaya*], Almaty, No. 3 (149), pp. 149–154.
2. Antipina, O. P. (2012), «Functional-semantic classification of paronyms», *Actual problems of the theory and practice of philological research : Proceedings of the IInd International Scientific and Practical Conference* [«FunktSIONal'no-semanticheskaya klassifikatsiya paronimov», *Aktual'nyye voprosy teorii i praktiki filologicheskikh issledovaniy : materialy II mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii*], Sociosphere Publishing House, Penza, Moscow, Resht, pp. 13–17.
3. Belyaeva, O. M. (2011), *Paronymy in the teaching of Latin medical vocabulary on the principles of an integrated approach* [Paronimiya u navchanni latynskoyi medychnoyi leksyky na zasadakh kompleksnoho pidkhodu], available at : http://elib.umsa.edu.ua/jspui/bitstream/umsa/5139/1/Paronimiia_u_navchanni_latynskoi.pdf (Access time : 10.08.2019).
4. Veraksha, T. V. (2000), *The linguistic nature of the Russian language paronyms : Thesis* [Lingvisticheskaya priroda paronimov russkogo yazyka : dis. dokt. filol. nauk : 10.02.01], St. Petersburg State University, St. Petersburg, 343 p.

5. Vereitnina, M. M. (2011), *Lingual and methodical description of the actualized vocabulary in order to teach Russian as a foreign language (on the material of paronyms-adjectives) : Synopsis [Lingvometodicheskoye opisaniye aktualizirovannoy leksiki v tselyakh prepodavaniya russkogo yazyka kak inostrannogo (na materiale paronimov-prilagatel'nykh) : avtoref. dis. ... kand. filol. nauk]*, Moscow Lomonosov State University, Moscow, 20 p.
6. Vishnyakova, O. V. (1981), *Paronyms of the modern Russian language [Paronimy sovremennogo russkogo yazyka]*, Russkiy yazyk Publishing House, Moscow, 247 p.
7. Vishnyakova, O. V. (1984), *Dictionary of the Russian language paronyms [Slovar' paronimov russkogo yazyka]*, Russkiy yazyk Publishing House, Moscow, 352 p.
8. Golovanova, E. I. (2012), «Paronymy in Scientific Text as Ratio of Language Form and Content», *Humanitarian Vector* [«Paronimiya v nauchnom tekste kak problema sootnosheniya yazykovoy formy i soderzhaniya», *Gumanitarnyy vektor*], Transbaikalian State University, Chita, vol. 4 (32), pp. 28–33.
9. Grigoriev, V. P. (1979), *Poetics of the Word (based on the Russian Soviet Poetry) [Poetika slova (na materiale russkoy sovetskoy poezii)]*, Nauka, Moscow, 343 p.
10. Grigoriev, V. P., Kozhevnikova, N. A., Petrova, Z. Yu. (1992), *Materials to the dictionary of the Russian language paronyms [Materialy k slovaryu paronimov russkogo yazyka]*, Institute of the Russian language, Russian Academy of Sciences, Moscow, 290 p.
11. Hrynychshyn, D. H., Serbens'ka, O. A. (1986), *Dictionary of paronyms of the Ukrainian language [Slovnnyk paronimiv ukrainskoi movy]*, Radianska shkola, Kyiv, 218 p.
12. Demidova, E. N. (2014), *Paronymy in a scientific text : cognitive aspect : Author thesis [Paronimiya v nauchnom tekste : kognitivnyy aspekt : avtoref. dis. ... kand. filol. nauk : 10.02.19]*, Chelyabinsk State University Press, Chelyabinsk, 18 p.
13. Evgrafova, A. A. (1975), *Paronymy in the modern Russian language : Synopsis [Paronimiya v sovremennom russkom yazyke : avtoref. dis. ... kand. filol. nauk : 10.02.01]*, Kiev, 1975. 20 p.
14. Ivanova, D. A. (2013), «Paronymy in a number of related phenomena in the modern Russian language», *Philology and Culture* [«Paronimiya v ryadu smezhnykh yavleniy v sovremennom russkom yazyke», *Filologiya i kul'tura*], Kazan Federal University, Kazan, vol. 4 (34), pp. 52–56.
15. Ishkildina, Z. K. (2003), *The lexico-semantic category of paronymy in multi-structural languages : Synopsis [Leksiko-semanticheskaya kategoriya paronimii v raznostrukturnykh yazykakh : avtoref. dis. ... kand. filol. nauk : 10.02.20.]*, Bashkir State University, Ufa, 18 p.
16. Kolesnikov, N. P. (1995), *Dictionary of the Russian language paronyms [Slovar' paronimov russkogo yazyka]*, Phoenix, Rostov on Don, 544 p.
17. Mikhailenko-Zoto, E. A. (2018), «The phenomenon of paronymy as a research problem», *Mova / Language* [«Yavleniye paronimii kak issledovatel'skaya problema», *Mova*], Odessa I. I. Mechnikov National University, Astroprint, Odessa, No. 30, pp. 55–62.
18. Motina, O. P. (2014), «Word-building models of substantive paronyms in Russian and English languages», *Bulletin of Tver State University, series: Philology* [«Slovoobrazovatel'nyye modeli substantivnykh paronimov v russkom i angliyskom yazykakh», *Vestnik Tverskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya : Filologiya*], Tver, vol. 4, pp. 87–92.
19. Stepanov, Ye. N. (2000), «Paronomasy as a mechanism of lexical derivation in professional argots of Odessa», *Language of education and language formation : Materials of the International conf. June 11–13, 2000* [«Paronomaziya kak mekhanizm leksicheskoy derivatsii v professional'nykh argo odessitov», *Yazyk obrazovaniya i obrazovaniye yazyka : Materialy mezhdunarodnoy konf. 11–13 iyunya 2000 g.*], Novgorod State University, Velikiy Novgorod, pp. 290–292.
20. Stepanov, Ye. N. (2006), «Urban language at the social and civilize process», *Mova / Language* [«Yazyk goroda v sotsial'nom i tsivilizatsionnom protsesse», *Mova*], Odessa I. I. Mechnikov National University, Astroprint, Odessa, vol. 11, pp. 44–54.
21. Tkachenko, L. P. (1983), «The experience of a typology building for stylistic functions of paronymy and paronomasia in journalism and fiction», *Issues of stylistics* [«Opyt postroyeniya tipologii stilisticheskikh funktsiy paronimii i paronomazii v publitsistike i khudozhestvennoy literature», *Voprosy stilistiki*], Moscow State University Publishing House, Moscow, pp. 87–98.
22. Sharapilova, E. A. (2000), *Phonosemantics in the lyrics of Marina Tsvetaeva : Thesis [Fonosemantika v lirike Mariny Tsvetaeyevoy : dis. ... kand. filol. nauk : 10.02.01]*, Dagestan State Pedagogical University, Makhachkala, 156 p.

МИХАЙЛЕНКО-ЗОТО Елена Александровна,

аспирант кафедры русского языка Одесского национального университета имени И. И. Мечникова; Французский бульвар, 24/26, г. Одесса, 65058, Украина; преподаватель кафедры славяно-балканских языков Тиранского университета; ул. Эльбасан, г. Тирана, Албания; тел: +35542452610; e-mail: olena.zoto@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-7733-0217

ПРИНЦИПЫ ДИФФЕРЕНЦИАЦИИ ПАРОНИМОВ В ТЕКСТАХ РАЗНЫХ СТИЛЕЙ

Аннотация. *Целью* исследования, описанного в этой статье, является, во-первых, выделение принципов дифференциации паронимов в текстах разных стилей; во-вторых, — попытка согласовать различные позиции специалистов с различиями коммуникативных заданий текстов разных стилей с теоретической и/или прикладной мотивацией исследования. *Объектом* изучения являются пары похожих слов, которые образуют паронимические пары. *Предмет* исследования — различия в подходах к изучению и в механизмах функционирования паронимов в текстах разных стилей, а также причины этих различий. *Материал* исследования выбран из нескольких словарей паронимов украинского и русского языков. В процессе изучения проблемы были использованы *методы* семантического и фоносемантического, графического, морфологического, стилистического и сопоставительного анализа, а также описательный метод. *Результатом* изучения указанной проблемы является выделение двух групп стилистически оформленных текстов с доминированием широкого или узкого подходов к определению словесных пар, являющихся паронимами. На этом основании сделаны *выводы*. Широкое понимание пароними является оптимальным в художественном и разговорном стилях, в просторечии, художественной публицистике. Его целесообразно применять в обучении речи неофициальной

и художественной коммуникации. Узкое понимание паронимии является оптимальным в научном и официально-деловом стилях, в научно-публицистическом подстиле. Здесь целесообразно говорить о функционировании паронимов в научных текстах лишь как членов паронимических оппозиций. Принципы различения паронимов в текстах разных стилей обусловлены прагматичным использованием различных подходов к определению паронимических оппозиций, однако основными принципами, которые призваны устранять неправильное употребление слов, выступают семантическая точность, узкая целесообразность и стилистическая правомерность. В паронимическом употреблении слова в художественном, публицистическом или просторечном тексте действуют принципы, призванные смешивать паронимы: семантическая неточность, наличие сатирико-юмористического эффекта, экспрессивная окрашенность речи.

Ключевые слова: паронимия, широкое и узкое понимание паронимов, функциональные стили и подстили, принципы дифференциации, паронимазия.

Olena O. MYKHAILENKO-ZOTO,

Postgraduate student of the Russian language department, Odessa I. I. Mechnikov National University; 24/26 Frantsuzsky blvd., Odessa, 65058, Ukraine; Lecturer of the Slavic-Balkan languages Department, Tirana University; Elbasan st., Tirana, Albania; tel.: +35542452610; e-mail: olena.zoto@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-7733-0217

PRINCIPLES OF PARONYMES DIFFERENTIATION IN TEXTS OF DIFFERENT STYLES

Summary. The *purpose* of the study described in this article is, firstly, to highlight the principles of paronyms differentiation in texts of different styles; secondly, to try to reconcile different positions of specialists with differences in communicative tasks of different styles texts with theoretical and / or applied research motivation. The *object* of study is similar words that form paronymic pairs. The *subject* of the study is the differences in study approaches and in the mechanisms of paronyms functioning in texts of different styles, as well as the reasons for these differences. The research *material* was selected from several dictionaries of Ukrainian and Russian paronyms. In the process of studying the problem, *methods* of semantic and phonosemantic, graphic, morphological, stylistic and comparative analysis were used, as well as a descriptive method. The *result* of studying this problem is the allocation of two groups of stylistically designed texts with the dominance of a wide or narrow approach to the definition of verbal pairs, which are paronyms. On this basis, *conclusions* are drawn. A wide understanding of paronymy is optimal in artistic and colloquial styles, in vernacular, in artistic journalism. It is advisable to apply it in the teaching of speech using in informal and artistic communication. A narrow understanding of paronymy is optimal in the scientific and official-business styles, in the scientific-journalistic style. It is advisable to talk about the functioning of paronyms in scientific texts only as members of paronymic oppositions. The principles for distinguishing paronyms in texts of different styles are determined by the pragmatic use of different approaches to defining paronymic oppositions, however, the basic principles that are designed to eliminate the misuse of words are semantic accuracy, usability and stylistic validity. In the paronomic use of a word in an fiction, journalistic or colloquial text, there are principles designed to mix paronyms: semantic inaccuracy, the presence of a satirical-humorous effect, expressive coloring of speech.

Key words: paronymy, wide and narrow understanding of paronyms, functional styles and substyles, principles of differentiation, paronomasia.

Статтю отримано 29.10.2019 р.